

ΤΑ ΟΛΥΜΠΙΑΚΑ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΚΑ ΙΔΕΩΔΗ ΑΤΟΜΙΚΕΣ & ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΑΞΙΕΣ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Ευάγγελος Αλμπανίδης

Καθηγητής

Ολυμπιακά και Αθλητικά Ιδεώδη

Ιδεώδες σύμφωνα με τα φιλοσοφικά και εννοιολογικά λεξικά είναι το ιδανικό, η αφοσίωση δηλ. του ανθρώπου σε κάτι πολύ μεγάλο και υψηλό, ηθικό και πνευματικό. Είναι επομένως τα ιδεώδη επιδιώξεις και οράματα της ατομικής ή κοινωνικής ζωής τις οποίες αγωνίζεται ο άνθρωπος να υλοποιήσει. Τα πανανθρώπινα ιδεώδη για παράδειγμα κατά τον Παπανούτσο είναι η δικαιοσύνη, η ελευθερία, η ισότητα, η δημοκρατία, η φιλαλληλία, ο αλτρουισμός κ.α.

Μα έχουν ανάλογα ιδεώδη οι Ολυμπιακοί Αγώνες και ο υψηλός αγωνιστικός αθλητισμός ; Έτσι όπως κατάντησαν με την εκτεταμένη χρήση του ντόπινγκ, τον προκλητικότατο ρόλο του χρήματος, τον υπερπάντων αγώνα για τη νίκη, τον άκρατο επαγγελματισμό, την έντονη εμπορευματοποίηση, την πολιτική διαπλοκή και τον διαρκή φόβο μιας τρομοκρατικής επίθεσης ποιος μπορεί να πιστέψει ότι υπηρετούν υψηλά ιδανικά, έχουν οράματα και αξίες;

Βέβαια αν δεχθούμε την άποψη πως δεν είναι τα ιδανικά που ξεπέφτουν αλλά οι άνθρωποι αυτοί που τα ξεφτίζουν τότε οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι η ουσία και το βαθύτερο νόημα των ιδεωδών θα πρέπει να παραμένει αναλλοίωτο και μπορεί να λειτουργεί ως συμβολισμός έστω και αν υπέστη βαθεία καταρράκωση.

Ας δούμε λοιπόν ποια είναι αυτά τα ιδεώδη και ας επεξεργαστούμε μερικές ιδέες για την εφαρμογή τους στο σχολείο.

Το σύνολο των ολυμπιακών και αθλητικών ιδεωδών εκφράζεται μέσα από τον όρο «Ολυμπισμός» αλλά και τους συνωνυμικά χρησιμοποιούμενους όρους «Ολυμπιακή Ιδέα, Ολυμπιακό Ιδεώδες, Ολυμπιακό Πνεύμα, Αθλητική Ιδέα» .

Στον Ολυμπιακό Καταστατικό Χάρτη (Ο.Κ.Χ.) δυστυχώς δεν υπάρχει σαφής οριοθέτηση αλλά γενικές έννοιες χωρίς περαιτέρω επεξηγήσεις.

Σύγχρονες απόψεις

Ο ΟΚΧ του 2004 και η θεμελιώδης αρχή 2 ορίζει ότι:

«Ολυμπισμός είναι φιλοσοφία ζωής που προωθεί και συνδυάζει, σε αρμονικό σύνολο, τις αρετές του σώματος, του πνεύματος και της ψυχής. Συγκεράζοντας τον αθλητισμό με τον πολιτισμό και την παιδεία, ο Ολυμπισμός προσπαθεί να δημιουργήσει έναν τρόπο ζωής που στηρίζεται στη χαρά της προσπάθειας, την εκπαιδευτική αξία του καλού παραδείγματος και το σεβασμό για οικογενειακές θεμελιώδεις ηθικές αξίες».

Είναι λίγο ασαφές δεν νομίζεται; Λαμβάνοντας υπόψη τα κείμενα του Κουμπερτέν αλλά και των φιλοσόφων του ολυμπισμού ας δούμε ένα προς ένα αυτά τα ιδεώδη.

ΠΑΝΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΟΛΥΜΠΙΑΚΑ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΚΑ ΙΔΕΩΔΗ

1. Διεθνής κατανόηση

Διεθνής κατανόηση είναι η ανεμπόδιστη ανάπτυξη της επικοινωνίας ανθρώπων και λαών πέρα από παράγοντες διαίρεσης και με πλήρη αποδοχή και σεβασμό των πολιτιστικών και κοινωνικών ιδιαιτεροτήτων.

Πως προκύπτει η διεθνής κατανόηση; Από το σεβασμό στο συνάνθρωπο και συναθλητή το σεβασμό και την εξοικείωση με τις πολιτισμικές ιδιομορφίες άλλων χωρών και ηπειρών, το σεβασμό του διαφορετικού, την ανεκτικότητα, τη διαπολιτισμική προσέγγιση

Ποιο είναι το πρώτο βήμα για το σεβασμό; Η γνωριμία. Οι Ο.Α. και ο αθλητισμός αρχικά σαν μια γλώσσα Εσπεράντο βοήθησαν στη γνωριμία, την αλληλοκατανόηση και την προσέγγιση.

Ο Κουμπερτέν επηρεασμένος από τις ιδεαλιστικές αντιλήψεις της εποχής του πρέσβευε ότι *«το να ζητάς από τους λαούς να αγαπούν ο ένας τον άλλο είναι αφελές, να τους ζητάς να σέβονται ο ένας τον άλλο δεν είναι ουτοπία αλλά μόνο υπό την προϋπόθεση να γνωρίζει ο ένας τον άλλο».* Και αυτό μπορεί να γίνει μέσω του αθλητισμού. Κατά τη γνώμη του ο αθλητισμός δεν αποτελεί μόνο το πιο πρόσφορο, ταχύ και αποτελεσματικό μέσο διαμόρφωσης του ατόμου μα και το πιο άμεσο όχημα επικοινωνίας, κατανόησης και ειρήνευσης των ανθρώπων. Αυτά τα λόγια στη γένεσή των Ο.Α. ακόμη και ως προθέσεις ηχούσαν υπέροχα για τον ταλαιπωρημένο από τους συχνούς πολέμους κόσμο.

Στα στάδια πολύ γρήγορα η ανωτερότητα που ένοιωθε ο λευκός αθλητής απέναντι στον έγχρωμο έγινε αποδοχή και σεβασμός αφού διαπίστωσε και θαύμασε τις ικανότητές του. Και αυτό είχε σοβαρό αντίκτυπο και στην κοινωνία και στην αντίληψή της για την ανεκτικότητα και το σεβασμό. Ας μην ξεχνάμε ότι οι μαύροι

στην Αμερική κέρδισαν την καταξίωση πρώτα στα στάδια, έγιναν δεκτοί στα κολέγια και κέρδισαν μετά την καταξίωση τους στην κοινωνία.

Ο σεβασμός αυτός στο διαφορετικό, μπορεί να οδηγήσει ακόμη και σε συναισθήματα αλληλεγγύης και αλληλοβοήθειας. Χαρακτηριστικότερο παράδειγμα από την Ολυμπιακή ιστορία η σχέση του Ουενς με τον Γερμανό Λόγκ τον κάτοχο του παγκόσμιου ρεκόρ και τη μεγάλη ελπίδα της Γερμανίας για χρυσό μετάλλιο το 1936 στο άλμα σε μήκος. Σε μια περίοδο όπου η Γερμανία διακήρυττε την ανωτερότητα της Αρείας Φυλής σε όλους τους τομείς, και επεδίωκε μάταια τον αποκλεισμό των μαύρων και των Εβραίων από τους Ο.Α. ο Λόγκ και ο Όουενς απέδειξαν ότι ο αθλητισμός μπορεί να φέρει κοντά ανθρώπους που τους χωρίζουν τόσα πολλά.

Ο σεβασμός στο συνάνθρωπο θα μπορούσε κατά τον Κουμπερτέν να οδηγήσει σε έναν ειρηνικό διεθνισμό και σε μια συναδέλφωση.

2. Αξιοκρατία-Δικαιοσύνη

Αν για κάτι ξεχωρίζει ο αθλητισμός από τις άλλες κοινωνικές δραστηριότητες είναι η παροχή ίσων ευκαιριών στον καθένα. Όλοι οι συμμετέχοντες στέκονται στην ίδια αφετηρία και ο ικανότερος φθάνει πρώτος στο τέρμα. Η ανάδειξη του νικητή είναι ξεκάθαρη για αθλητές και θεατές. Η αξιοκρατία είναι άμεσα συνδεδεμένη με τη δικαιοσύνη αλλά και την ισονομία. Ίσως να μην έχουμε αντιληφθεί οι περισσότεροι ότι ο μόνος χώρος στον οποίο αποδόθηκε διαχρονικά η δικαιοσύνη με τον καλύτερο τρόπο, τουλάχιστον στα τέλη του 19^{ου} και μέχρι τα μέσα του 20^{ου} αιώνα ήταν ο αθλητισμός και τα αθλητικά γήπεδα. Δεν θα πρέπει να μας διαφεύγει άλλωστε ότι σε εποχές όπου η απόσταση μεταξύ των κοινωνικών τάξεων ήταν μεγάλη σε καιρούς όπου και τα δικαστήρια δίκαιζαν με διαφορετικά μέτρα και σταθμά τον λευκό αριστοκράτη από τον μαύρο δουλοπάροικο μόνο ο αθλητισμός έθετε κοινούς κανόνες και ζητούσε να στηθούν στην ίδια γραμμή ο νερούλας ο Λούης με τον Γάλλο Αριστοκράτη Λερμυσιώ η μουσουλμάνο Χασίμπα Μπουλμέρκα και οι χριστιανές στο θρήσκευμα συναθλήτριές της το 1992 στη Βαρκελώνη.

Κάθε όμως έννοια της αξιοκρατίας καταλύθηκε κάθε έννοια παροχής ίσων ευκαιριών στον καθένα έπαψε να υφίσταται με την έναρξη της χρήσης των απαγορευμένων ουσιών στη δεκαετία του 1960. Η χρήση ουσιών ντόπινγκ σήμερα είναι ιδιαίτερα εκτεταμένη και πανθομολογούμενη στους Ο.Α. και τον υψηλό αγωνιστικό αθλητισμό έστω και αν μετρημένοι στα δάχτυλα αθλητές εντοπίζονται θετικοί.

Φθάσαμε δυστυχώς στην εποχή όπου το ντόπιγκ δεν είναι απλά πρόβλημα μόνο του πρωταθλητισμού. Όλο και περισσότεροι νέοι σήμερα χρησιμοποιούν αναβολικά για να αποκτήσουν μυώδες σώμα, να βελτιώσουν την εικόνα τους και να τονώσουν την αυτοεκτίμησή τους. Ο μεγάλος κίνδυνος του αύριο δεν είναι απλά η χρήση ουσιών doping από μερικές εκατοντάδες πρωταθλητών ανά τον κόσμο, αλλά η εκτεταμένη διάδοση της χρήσης από τη μεγάλη μάζα των νέων που ως θύματα της κοινωνίας μας θα επιδιώκουν να μοιάσουν στα ψεύτικα πρότυπά τους.

Ισότητα

Η ισότητα των ευκαιριών οδηγεί στην ισότητα των συμμετεχόντων. Έτσι ο αθλητισμός δίδει τη δυνατότητα σε όλους ανεξάρτητα από εθνότητα, φυλή, φύλο, κοινωνική τάξη, θρησκευτικές πεποιθήσεις να συμμετάσχει. Αξίζει να επισημάνουμε ότι ο αθλητισμός κατά τον Νόρμπερτ Ελίας απέκτησε αυτή την πρωτόγνωρη μαζικότητα και την τεράστια απήχηση χάρη στην κατάργηση των κοινωνικών τάξεων και τον παραμερισμό της καταγωγής. Δεν μπορεί κανείς να υποστηρίξει ότι υπάρχουν σήμερα ρατσιστικά φαινόμενα στους Ο.Α. . Ρατσιστικές εκδηλώσεις συναντούμε κυρίως στις κερκίδες των σταδίων και όχι μέσα στους αγωνιστικούς χώρους. Ισότητα των φυλών σημαίνει κατ' ανάγκη και ισότητα φύλων;

Ο αθλητισμός καλλιεργεί την ισότητα των δύο φύλων ή εντείνει τις διαφορές; Ισότητα των φύλων στον αθλητισμό πρωτίστως σημαίνει ισότητα ευκαιριών για συμμετοχή. Κατά τον Έρινγκ Ντάνιγκ ο αθλητισμός στο σύγχρονο κόσμο γεννήθηκε ως οχυρό του ανδρισμού που στην πορεία του μετεξελίχθηκε σε πεδίο δράσης ανδρών και γυναικών ακολουθώντας παράλληλη πορεία με τη χειραφέτηση των γυναικών. Ναι. Είναι αλήθεια ότι η γυναίκα δήλωσε και έκανε αισθητή την παρουσία της πολύ νωρίς στον αθλητισμό. Έκανε την εμφάνισή της στους Ο.Α. το 1900 στο τένις και στο γκόλφ και το 1928 στο στίβο, πολύ πριν αποκτήσει πολιτικά δικαιώματα και το δικαίωμα της ψήφου στις χώρες της Ευρώπης.

Αν και ο αριθμός των αθλητριών στους Ο.Α. του 2004 ξεπέρασε κατά τι το 40% αν και οι γυναίκες λαμβάνουν μέρος στα 26 από τα 28 αθλήματα ο δρόμος ακόμη είναι μακρύς. Θα πρέπει να μας ανησυχήσει το γεγονός ότι στο ποσοστό αυτό συμβάλλουν μόνο η Βόρειος Αμερική και η Ευρώπη. Ελάχιστες είναι οι αθλήτριες από τις χώρες της Αφρικής, της Ασίας και τις ισλαμικές χώρες. Θα πρέπει να μας προβληματίσει το γεγονός ότι έχουμε τις πρώτες μουσουλμάνες ολυμπιονίκες το 1984 και το 1992.

Σεβασμός στους κανόνες, Ευγενής άμιλλα (Fair Play, ευ αγωνίζεσθαι)

Σύμφωνα με την επικρατούσα άποψη ο όρος **Fair Play** υπονοεί την αποφυγή της νίκης με κάθε θυσία. Παραπέμπει σε έναν κώδικα τιμής που αναφέρεται στη συμπεριφορά των αντιπάλων σύμφωνα με τον οποίο οι συμμετέχοντες οφείλουν να τηρούν τους κανόνες, να σέβονται τους αντιπάλους, να είναι μεγαλόψυχοι στην ήττα και στη νίκη, να διαγωνίζονται με πνεύμα ιπποτισμού όχι όμως όπως αυτό που βλέπετε στη διαφάνεια όπου ο κάθε αθλητής παραχωρεί τη θέση του στο συναθλητή του.

Υπάρχουν παραδείγματα Fair Play; Σαφώς υπάρχουν και αυτά πρέπει να προβάλλουμε. Χαρακτηριστικό παράδειγμα οι Βιεσλάντερ και Φερνάντο Μπάι που αρνήθηκαν να δεχτούν τα μετάλλια που τους έδωσε η ΔΟΕ μετά την αφαίρεση των μεταλλίων από τον Θόρπ γιατί πίστευαν στην ανωτερότητά του.

Υπάρχουν παραδείγματα καταπάτησης της ευγενούς άμιλλας στο ολυμπιακό και αθλητικό κίνημα; Δυστυχώς πάρα πολλά και κυρίως στηρίζονται στη χρήση των απαγορευμένων ουσιών, δηλ. το ντόπινγκ.

Για την καλλιέργεια και προώθηση της ευγενούς άμιλλας εκτός από τις πρακτικές που προτάθηκαν και προάγουν τη συνεργασία και το σεβασμό προτείνεται και η χρήση των στρατηγικών ανάπτυξης της ηθικής συμπεριφοράς. Που είναι :

1. Δημιουργία καταστάσεων με ηθικά διλήμματα στα παιδιά και παρότρυνσή τους να τα επιλύσουν από μόνα τους συζητώντας. Μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε περιπτώσεις και γεγονότα από την ολυμπιακή ιστορία ή να χρησιμοποιήσουμε κείμενα της νεοελληνικής λογοτεχνίας με σχετικό περιεχόμενο. Το ποίημα του Ν. Μπόγρη, τα κείμενα του Ν. Καζαντζάκη, μπορούν να παρέχουν σημαντικά ερεθίσματα για προβληματισμό.

2. Διάλογος σχετικά με ηθικά ζητήματα που προκύπτουν. Οι αθλοπαιδιές είναι εργαστήρια και πειράματα επί των ηθικών αξιών και προσφέρουν ευκαιρίες για προβολή αξιών (Παρρυ 1994, 208). Έτσι το παιχνίδι ή ο αγώνας μπορεί να είναι η ευκαιρία για μια ηθική συζήτηση και προβληματισμό των παιδιών ιδιαίτερα όταν ζητάμε από παιδιά παρατηρητές να εντοπίσουν στο παιχνίδι καταστάσεις ηθικών παρεκτροπών.

3. **Αναγνώριση ηθικών ισορροπιών.** Δεν είναι απαραίτητο πάντα να καταλήγουμε ή να προτείνουμε εμείς το σωστό σε ένα ηθικό δίλημμα. Ο προβληματισμός των παιδιών είναι πολύ πιο δημιουργικός από μια έτοιμη λύση.

ΑΤΟΜΙΚΑ ΙΔΕΩΔΗ ΟΛΥΜΠΙΑΚΩΝ ΑΓΩΝΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ

1. Αριστεία, ο αγώνας για συνεχή βελτίωση

Αιέν αριστεύειν και υπέροχον έμμεναι άλλων (Πάντα να αριστεύεις και να ξεπερνάς του άλλους). Η γνωστή αυτή προτροπή έτσι πυκνά διατυπωμένη αποτελεί και σήμερα την πιο καθαρή και ουσιαστική παραίνεση προς τον άνθρωπο αθλητή. Βέβαια Η ΔΟΕ εισήγαγε και το ιδιαίτερό της ρητό το. Citius altius fortius. Γρηγορότερα, ψηλότερα, δυνατότερα. Που σημαίνει διαρκής αγώνας για νέο ρεκόρ, διαρκής αγώνας για τη νίκη . Αγώνας για συνεχή βελτίωση και τελειοποίηση. Το μήνυμα του Ολυμπισμού προς κάθε άτομο είναι να αναζητήσει την υπεροχή για να υπερβεί τις ικανότητές του. Να ξεπεράσει τον εαυτό του, να ξεπεράσει τα ατομικά του σωματικά, ψυχικά και πνευματικά του επιτεύγματα. Αλλωστε η πιο τρανή και σπουδαία νίκη κατά τον Πλάτωνα είναι η νίκη του εαυτού μας.

2. Αυτοπειθαρχία-Αυτοεκτίμηση-Αυτοκυριαρχία

Ο αθλητισμός διδάσκει και καλλιεργεί την ικανότητα του ανθρώπου να επιβάλλει στον εαυτό του προγραμματισμένη ζωή, σκληρή προπόνηση, πειθαρχία και να απαρνείται πρόσκαιρα τις χαρές της ζωής για έναν σκοπό. Η αυτοπειθαρχία, η αυτοεκτίμηση και αυτοκυριαρχία προικίζουν τον αθλητή με δύναμη θέλησης που είναι ένα από τα σοβαρότερα πλεονεκτήματα ενός μεγάλου αθλητή και ένα από τα σημαντικότερα πλεονεκτήματα ενός πετυχημένου ανθρώπου. Δύναμη θέλησης για να αγωνίζεται κανείς μέχρι το τέλος παρά τις αντίξοες συνθήκες όταν ακόμη και αυτές οι σωματικές του δυνάμεις τον εγκαταλείπουν. Χαρακτηριστικό το παράδειγμα της Ελβετίδας μαραθωνοδρόμου των Ο.Α. του Λός Άντζελες που τερμάτισε παραπαίοντας έχοντας εξαντλήσει κάθε ικμάδα της σωματικής της δύναμης. Η δύναμη της θέλησης την οδήγησαν να τερματίσει έστω και αν ήταν μόλις στη 15^η θέση. Η δύναμη της θέλησης οδήγησε και τον Τανζανό αθλητή να τερματίσει

αιμορραγώντας με μανταρισμένο πόδι τελευταίος στο μαραιθώνιο του Μεξικού 1:30 ώρα μετά τη λήξη του αγώνα. Η δύναμη της θέλησης οδηγεί και τα άτομα με κινητικές αναπηρίες να ξεπερνούν πάμπολλα εμπόδια για να συμμετέχουν σε αθλητικές δραστηριότητες.

Θα μπορούσε κανείς να προσθέσει στα ατομικά ιδεώδη και την επιμέλεια του εαυτού, και την υγεία. Βέβαια ο πρωταθλητισμός κάθε άλλο αγαθή σχέση έχει με την υγεία. Η υπερβολή από τα χρόνια του Ιπποκράτη, του Αριστοτέλη, του Γαληνού θεωρούνταν βλαβερή για την υγεία όπως ακριβώς συμβαίνει και σήμερα αφού σπουδαίοι αθλητές κυρίως μετά την αποχώρησή τους από την αγωνιστική δράση αντιμετωπίζουν πάμπολλα προβλήματα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα η Τζόινερ που εμφανίστηκε σαν κομήτης το 1988 σάρωσε τρία παγκόσμια ρεκόρ κέρδισε τρία χρυσά μετάλλια και έντεκα χρόνια μετά πέθανε από καρδιοκυκλοφοριακό πρόβλημα.

ΑΤΟΜΙΚΕΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΑΞΙΕΣ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ Φ.Α.

Οι αξίες είναι δύσκολο να προσδιοριστούν και να οριστούν σαν έννοιες. Γενικά είναι κανόνες που ρυθμίζουν την συμπεριφορά του ατόμου, καθορίζονται από τις προηγούμενες εμπειρίες του και εξαρτώνται από τις αξίες της κοινωνίας. Προσωπικές αξίες είναι αυτές που ρυθμίζουν τη συμπεριφορά ενός ατόμου, επιλέγονται ελεύθερα από αυτό, καθορίζονται από τις προηγούμενες εμπειρίες του και εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τις αξίες της κοινωνίας στην οποία ζει. Ενώ κοινωνικές αξίες είναι το σύνολο των στάσεων και συμπεριφορών που προσφέρουν στους ανθρώπους τη δυνατότητα να προσαρμόζονται με επιτυχία στις διάφορες καταστάσεις και να αντιμετωπίζουν με τον πλέον κατάλληλο τρόπο τις απαιτήσεις και προκλήσεις της καθημερινής ζωής. Οι αξίες είναι απαραίτητες για την κανονική ανάπτυξη του ατόμου ενώ καθορίζονται σε μεγάλο βαθμό από τις προηγούμενες εμπειρίες του αλλά και τις αξίες οι οποίες ισχύουν την συγκεκριμένη χρονική στιγμή στην κοινωνία. Σύμφωνα με τους Loza και Derrì (2005) τα τρία περιβάλλοντα στα οποία αναπτύσσονται οι αξίες είναι το πολιτιστικό-κοινωνικό περιβάλλον, η οικογένεια και το σχολείο.

Παράλληλα με τον όρο ανάπτυξη ατομικών και κοινωνικών αξιών στην βιβλιογραφία αναπτύσσεται ο όρος ηθική ανάπτυξη. Σύμφωνα με τον Hoffman (1976) η ηθική στην ουσία της, είναι εκείνο το τμήμα της προσωπικότητας που εκφράζει το δεσμό του ατόμου με την κοινωνία, ενώ η ηθική ανάπτυξη συνοψίζει το

υπαρξιακό πρόβλημα του ατόμου σχετικά με το πώς οι άνθρωποι αντιμετωπίζουν την αναπόφευκτη σύγκρουση ανάμεσα στις προσωπικές ανάγκες και τις κοινωνικές υποχρεώσεις. Ενώ ως ηθική συμπεριφορά ορίζεται η ικανότητα να λειτουργεί το άτομο σταθερά σε ένα σύστημα αξιών που διαχωρίζει το σωστό από το λάθος. Η πρόκληση φαίνεται να είναι να εντοπιστούν οι εμπειρίες που καλλιεργούν αυτή την εσωτερική ευθυμία. Η έρευνα που επικεντρώθηκε αρχικά στο ρόλο της οικογένειας, έχει τώρα επεκταθεί στην ομάδα των συνομηλίκων, στα μέσα μαζικής ενημέρωσης, στη γνωστική ανάπτυξη και στην διέγερση συναισθημάτων όπως η συγκίνηση και η ενοχή.

Οι αξίες διαχωρίζονται και ταξινομούνται με διάφορους τρόπους:

Ο Rokeach (1973) όρισε δύο τύπους αξιών, τις λειτουργικές (απαραίτητες για την επαφή μεταξύ των ανθρώπων) και τις τελικές (ως αξίες ύπαρξης του ανθρώπου). Παράλληλα διαχωρίζει τις αξίες σε προσωπικές και κοινωνικές. Οι λειτουργικές αξίες χρησιμοποιούνται από τον άνθρωπο για να πετυχαίνει τους σκοπούς του και χωρίζονται σε: α) ηθικές (από την άποψη της ηθικής στις διαπροσωπικές σχέσεις) όπως η υπευθυνότητα, η υπακοή, η τιμιότητα, η ανοχή προς τον συνάνθρωπο κ.λ.π. και β) ανταγωνιστικές αξίες όπως η ευτυχία, η δημιουργικότητα, το κουράγιο κ.λ.π. Οι τελικές αξίες οι οποίες καθορίζουν τους τρόπους συμπεριφοράς χωρίζονται σε: α) προσωπικές αξίες (που σχετίζονται με τον εαυτό) όπως αυτοεκτίμηση, ευτυχία, εσωτερική ισορροπία κ.λ.π. και β) κοινωνικές αξίες (που σχετίζονται με τους άλλους) όπως η ειρήνη, η ισότητα, η φιλία κ.λ.π.

Σύμφωνα με τον Puig (1993), οι αξίες χωρίζονται σε τρεις κατηγορίες: 1) αξίες που ισχύουν στις διαπροσωπικές σχέσεις (ισότητα, δικαιοσύνη, ελευθερία, ανοχή, αλληλεγγύη), 2) αξίες που χρησιμοποιούνται για κρίση (το να είναι κανείς ανοικτός σε όλους, να έχει καλή θέληση, συνεργασία, σεβασμός, αγάπη, φιλία κ.λ.π.) και 3) αξίες που επηρεάζουν τις ανθρώπινες σχέσεις (κριτική ικανότητα, αυτοκριτική, αυτονομία, υπευθυνότητα).

Ο Kirschenbaum (1994) διαχωρίζει την εκπαίδευση αξιών σε κοινωνική και ηθική και αναγνωρίζει ότι το μεγαλύτερο πρόβλημα με την εκπαίδευση και ανάπτυξη αξιών είναι ότι περιλαμβάνουν τα πάντα. Υπάρχουν δηλαδή πάρα πολλοί τρόποι να προσεγγιστεί το ζήτημα. Για την κάθε μία από τις προσεγγίσεις έχει γραφτεί ένα πλήθος από βιβλία, ερευνητικές μελέτες, προγράμματα σπουδών και επιμορφωτικά προγράμματα. Μερικές από τις προσεγγίσεις αναφέρονται ως: α) Εκπαίδευση χαρακτήρα, β) Κριτική σκέψη, γ) Εκπαίδευση αίσθησης του δικαίου, δ) Ηθική

εκπαίδευση, ε) Εξάσκηση εμπάθειας, στ) Εκπαίδευση δεξιοτήτων συνεργασίας, ζ) Δεξιότητες του να είσαι πολίτης, η) Δεξιότητες λήψης απόφασης, θ) ηθική αιτιολόγηση, ι) δεξιότητες ζωής, κ) θρησκευτική εκπαίδευση, λ) αγωγή κατά των ναρκωτικών, μ) σεξουαλική αγωγή, ν) διευκρίνιση αξιών.

Αυτές τις πολλές προσεγγίσεις και διαφοροποιήσεις ο Kirschenbaum (1994) τις ομαδοποιεί σε τέσσερις μεγάλες κατηγορίες στο γενικότερο τομέα της εκπαίδευσης των αξιών:

- στην πραγματοποίηση των αξιών
 - στην εκπαίδευση χαρακτήρα
 - στην εκπαίδευση υπηκοότητας
 - στην ηθική εκπαίδευση
- α. Η πραγματοποίηση αξιών περιλαμβάνει την γνώση του εαυτού και των συναισθημάτων του ατόμου, τα πιστεύω του, τις πεποιθήσεις και τις προτεραιότητές του, την αυτοπεποίθηση, την ικανότητα καθορισμού στόχων, την κριτική σκέψη, την δημιουργική σκέψη, την ικανότητα να παίρνει το άτομο αποφάσεις. Παράλληλα απαιτούνται δεξιότητες επικοινωνίας, κοινωνικές δεξιότητες και γνώση του κόσμου γύρω μας.
- β. Η εκπαίδευση χαρακτήρα περιλαμβάνει το σεβασμό για τους άλλους και τον εαυτό, το σεβασμό της ιδιοκτησίας και του περιβάλλοντος όπως και υπευθυνότητα, αξιοπιστία, τιμιότητα, ευγένεια και συμπάθεια προς τους άλλους, διάθεση για βοήθεια, ανθρωπισμό, ανωτερότητα μαζί με αυτοπειθαρχία, παρατηρητικότητα και οικονομία.
- γ. Η εκπαίδευση υπηκοότητας περιλαμβάνει την γνώση και κατανόηση της ιστορίας, δημοκρατική σκέψη, κατανόηση των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του ατόμου, κατανόηση των πολιτιστικών διαφορών ανάμεσα στους ανθρώπους, δεξιότητες κριτικής σκέψης, δεξιότητες επικοινωνίας, συνεργασίας και δεξιότητες επίλυσης διαφορών.
- δ. Η ηθική εκπαίδευση περιλαμβάνει ηθική γνώση και κατανόηση, ηθική παράδοση, δικαιοσύνη, ηθική αιτιολόγηση, αντιστροφή ρόλων, συνέπειες συμπεριφορών και άλλες αξίες καθώς επίσης συμπάθεια και αλtruισμό, διαμόρφωση ηθικών συνηθειών, αυτοέλεγχος, ταπεινότητα και τέλος δημιουργία ηθικής συνείδησης.

Ο Trilla (1992) κατατάσσει τις αξίες σε:

1. παγκόσμιες (αυτές που μοιράζονται και γίνονται αποδεκτές από όλους τους ανθρώπους όπως η δικαιοσύνη, ειρήνη, ελευθερία, αλήθεια, ευτυχία κ.λ.π.)
2. αυτές που δεν μοιράζονται (αυτές αντιτίθενται στις παγκόσμιες αξίες όπως ο ρατσισμός, η τρομοκρατία, η μη ανεκτικότητα κ.λ.π. και είναι γνωστές σαν αντιαξίες).
3. αυτές που δεν μοιράζονται αλλά δεν είναι και αντιαξίες (εξαρτώνται από την θρησκευτική πίστη, τα πολιτικά ρεύματα, τον τόπο καταγωγής κ.λ.π. όπως είναι η ευθανασία, το διαζύγιο κ.λ.π.)

Η Φυσική αγωγή και ο ρόλος της στην ανάπτυξη αξιών

Η παιδική ηθικότητα αρχικά αναπτύσσεται μέσα από τις διαδικασίες αλληλεπίδρασης του παιδιού με το περιβάλλον. Επιβάλλεται και ελέγχεται αρχικά από τους γονείς και τα άλλα πρόσωπα με την ανατροφή, την επίβλεψη, τις αμοιβές και τις ποινές. Τελικά όμως τα παιδιά εσωτερικεύουν τις ηθικές αρχές και αξίες και αναλαμβάνουν την ευθύνη να ρυθμίζουν μόνα τους την ηθική συμπεριφορά τους. Η εσωτερίκευση αυτή, η μεταβολή δηλαδή από εξωτερικά ελεγχόμενη συμπεριφορά σε συμπεριφορά ρυθμιζόμενη από εσωτερικευμένες αρχές και αξίες κάνει ικανό το παιδί να βιώνει εσωτερικά και να εκδηλώνει εξωτερικά την ηθικότητα του αυτόνομα, χωρίς την παρουσία και τον έλεγχο άλλων. Στην εκπαίδευση, η ηθική ανάπτυξη και αγωγή κατέχει κεντρική θέση, καθώς το σχολείο προσφέρει καθημερινά ευκαιρίες στους μαθητές να έρχονται σε επαφή με ηθικά θέματα και προβλήματα και τους βοηθά να εσωτερικεύουν αξίες και αρχές. Μέσα από τα διάφορα μαθήματα αναπτύσσεται η σκέψη και το συναίσθημα, ευαισθητοποιείται η ηθική συνείδηση και διαμορφώνεται η ηθική συμπεριφορά των παιδιών και των νέων.

Στην σύγχρονη εποχή, περισσότερο από ποτέ είναι ανάγκη η εκπαίδευση να κατευθυνθεί προς την διδασκαλία ατομικών και κοινωνικών αξιών. Παρόλα αυτά η εκπαίδευση αξιών στα σχολεία μας παραμένει σε μεγάλο βαθμό απροσδιόριστη και χωρίς να γνωρίζουν αρκετοί από τους εκπαιδευτικούς πώς να τις αναπτύξουν. Από τους επιστήμονες εκπαιδευτικούς πιστεύεται ότι υπάρχει μια αντιπαράθεση ανάμεσα σε αυτό που πρεσβεύει η εκπαίδευση (συνεργασία, σεβασμός στους άλλους, συνύπαρξη κ.λ.π.) και σε αυτό που διακηρύττει και προβάλλει η κοινωνία (βία, πόλεμοι, έλλειψη ανοχής κ.λ.π.) κάτι που κάνει τις εκπαιδευτικές αξίες αναγκαίες περισσότερο από ποτέ .

Η φυσική αγωγή είναι ένα από τα μαθήματα που πιστεύεται ότι μπορεί να παίζει σημαντικό και ουσιαστικό ρόλο στην ηθική ανάπτυξη των παιδιών. Όσοι εργάζονται στον χώρο της Φυσικής Αγωγής (Φ.Α.) και του Αθλητισμού συμφωνούν ότι οι φυσικές δραστηριότητες έχουν μεγάλη δύναμη κοινωνικοποίησης και αναπτύσσουν ατομικές και κοινωνικές αξίες που προάγουν την μόρφωση του ατόμου. Αξίες όπως συντροφικότητα, αγωνιστικό πνεύμα, σωστή αντιμετώπιση της νίκης και της ήττας, σεβασμός στους κανόνες ή τους αντιπάλους, υπεύθυνη συμπεριφορά απαιτούνται για τη διεξαγωγή της φυσικής άσκησης αλλά και αναπτύσσονται μέσω αυτής. Έτσι η Φυσική Αγωγή συγκριτικά με τα άλλα μαθήματα του σχολείου αποτελεί την πιο πρόσφορη περιοχή για την ανάπτυξη αξιών και την διαμόρφωση του χαρακτήρα γενικότερα.

Οι στρατηγικές διδασκαλίας που χρησιμοποιήθηκαν για την καλλιέργεια της ηθικής ανάπτυξης βασίστηκαν σε δυο βασικές Θεωρίες: 1) της κοινωνικής μάθησης με κύριο εκπρόσωπο τον Bandura, ο οποίος υποστήριξε ότι η ηθική συμπεριφορά μαθαίνεται με παρατήρηση, μίμηση, επίδειξη και κοινωνική σύγκριση ενώ οι στρατηγικές διδασκαλίας που μπορούν να χρησιμοποιηθούν πρέπει να βασίζονται στην επίδειξη επιθυμητών συμπεριφορών, στις προφορικές οδηγίες και την άμεση ενίσχυση, και 2) της Δομικής Ανάπτυξης, η οποία βασίζεται στη λογική που κρύβεται πίσω από την επιλογή μιας συμπεριφοράς και καθορίζει την ηθικότητά της. Ο Kohlberg (1984) και στη συνέχεια η Haan (1985) εφάρμοσαν τη μέθοδο αυτή χρησιμοποιώντας στις έρευνές τους την ατομική συνέντευξη, όπου παρουσίαζαν στους συμμετέχοντες ηθικά διλήμματα με τη μορφή υποθετικών ιστοριών.